

Серія "Світоглядні тексти східних культур"

道德經

ДАО ДЕ ЦЗІН

ПЕРЕКЛАД І КОМЕНТАРІ АНДРІЯ НАКОРЧЕВСЬКОГО
КАНОН ШЛЯХУ І СПРОМОЖНОСТІ

Д19 **ДАО ДЕ ЦЗІН. КАНОН ШЛЯХУ І СПРОМОЖНОСТІ.** Пер. зі старокитайської, коментарі та післямова
Андрія Накорчевського. – К.: ArtHuss, 2020. – 200 с., з іл.
ISBN 978-617-7799-72-5

“Дао де цзін” – один із найдавніших й найбільш важливих текстів давньокитайської філософської думки, який є наріжним каменем традиційного китайського світогляду. Саме тому він вже в давні часи отримав статус канонічного тексту - *цзін* і вважається своєрідною “біблією” однієї з провідних світоглядних течій Китаю – даосизму. Українському читачеві пропонується не тільки новий переклад цього твору й детальний коментар до кожного фрагменту, але й сам оригінальний текст в редакції, яка базується на археологічних знахідках його досі невідомих списків. Переклад супроводжується післямовою, в якій аналізується історичний контекст виникнення цього тексту, його специфічна термінологія й базові світоглядні ідеї.

Видано за підтримки ГО “EX ORIENTE”

ЗМІСТ

Канон Шляху (1–37)	5
Канон спроможності (38–81)	81
Додаток. Велике Одне породжує воду	171
Післямова	175

道經

КАНОН ШЛЯХУ

道可道也
非恆道也
名可名也
非恆名也

無名萬物之始也
有名萬物之母也

恆無欲也
以觀其眇
恆有欲也
以觀其噉

兩者同出
異名同謂
玄之又玄
衆眇之門

Не є сталим Шляхом той шлях,
Який прокласти можна.
Не є сталою та назва,
Яку можна дати.

Якщо без назви – [Шлях] усього суцього початок.
Як має назву – матір для суцього всього.

Якщо не мати ніколи прагнень –
Побачиш його тонку сутність.
Як мати прагнення постійно –
Тільки його зовнішнє побачиш.

Обидва з того самого походять,
Різні назвами, але про одне говорять –
Сокровенніше від сокровеного,
Брама до різноманітного сутності тонкої.

(1)

«Шлях» – це одна з двох ключових категорій, яка трактується як незмінна витокова основа всякого буття (див. післямову). Тому одна з його ключових характеристик – це сталість, постійність, незмінність (恆). Тим він відрізняється від інших, штучно створених людьми «шляхів», тобто різноманітних учень, методів тощо. Ще одна характеристика витокового природного Шляху полягає в тому, що людський розум не може його охопити, раціонально пізнати, а тому не може дати йому правдиве визначення – «сталу назву/ ім'я» (恆名). Наприклад, ми можемо сказати, що Шлях за функцією є «початком усього сущого» (萬物之始), але намагаючись сказати, чим він є насправді, ми можемо дати лише метафоричне визначення, назвавши його «матір'ю всього сущого» (萬物之母).

В останніх чотирьох рядках наголошується, що немає різниці в тому, чи ми називаємо Шлях «початком» чи «матір'ю», бо все це – умовні назви/імена. «Тонку сутність» Шляху (眇) можна навчитися споглядати, бачити, відчувати (觀), якщо позбутися бажань, прагнень (無欲). Інакше погляд лише ковзає поверхнею і бачить лише «зовнішнє/те, що явне» (嗽). Але внутрішнє та зовнішнє Шляху витоково є «однаковим» (同) і в будь-якому разі залишається таїною таїн, «сокровеннішим від сокровенного» (玄之又玄), недоступним для раціонально-логічного сприйняття.

天下皆知美之為美惡已
皆知善斯不善矣

有無之相生也
難易之相成也
長短之相形也
高下之相盈也
音聲之相和也
先後之相隨恆也

是以聖人
居無為之事
行不言之教

萬物作而弗始也
為而弗恃也
成功而弗居也
夫唯弗居
是以弗去

Усі в Піднебессі знають, що робить красу красою лише потворне.
Усі знають, що є добре саме тому, що є недобре.

Взаємопороджуються присутність і відсутність,
Взаємопостають складне та легке,
Взаємостворюється довге та коротке,
Взаємодоповнюється високе та низьке,
Взаємогармонійні високі звуки та низькі,
Попереднє та наступне йдуть одне за одним і так є завжди.

Саме тому мудрі люди
Переймаються справами, які чинять без втручання,
Й діють згідно з вченням, яке словами не поясниш.

Усе у світі виникає, але [мудрі] того не починають,
Діють, але не розраховують на щось,
Досягають успіху, але ним не переймаються.
Саме тому, що не переймаються,
Нікуди не тікає він від них.

(2)

Одна з питомих рис традиційного китайського світосприйняття полягає в тому, що будь-який феномен, явище, концепт, якість тощо є результатом взаємодії протилежностей, які перебувають у певній динамічній рівновазі. У найзрілішій і найабстрактнішій формі ця ідея виражається в концепції взаємодії двох протилежних аспектів буття – інь та ян.

Оскільки «мудрі люди» (聖人) добре знають про це, вони «не втручаються» (無為) (див. № 37, 38, 43), бо будь-яке втручання або, інакше кажучи, дія з наміром або мотивована особистими бажаннями дія може призвести до порушення рівноваги з відповідними негативним наслідками. Дії «мудрих» (йдеться переважно не про мудреців-філософів, а про мудрих правителів) можуть полягати лише в тому, щоб, як ми побачимо далі, «підтримувати» та «плекати», тобто робити так, щоб усе суще існувало відповідно до його власної природи (自然) (див. № 64) або у відповідності до Шляху, що є, по суті, тим самим. Тому «мудрі» не мають власних бажань і цілей. Якщо щось здійснюється завдяки ним, вони цим «не переймаються» (弗居 дослівно «не перебувають», «не зупиняються надовго»), бо жодної особистої зацікавленості в тому не мають. І саме відсутність особистих мотивів гарантує їм успіх, який «від них нікуди не тікає» (弗去).

Оскільки цей текст звернено насамперед до правителів (див. післямову), то коли в ньому йдеться про «справи» (事), це насамперед стосується державних справ, державних турбот. Якщо мудрий правитель діє згідно з «ученням, яке словами не поясниш» (不言之教), тобто Шляхом, то всі державні справи здійснюються самі собою без втручання з боку правителя (無為之事).

不上賢
使民不爭
不貴難得之貨
使民不為盜
不見可欲
使民不亂

是以聖人之治也
虛其心實其腹
弱其志強其骨
恆使民無知無欲也
使夫知不敢

弗為而已
則無不治矣

Не підносити мудрагелів –
Запобігати сваркам у народі.
Не поважати статки, які набути важко, –
Запобігати крадіжкам у народі.
Не показувати того, що можна забажати, –
Робити так, щоб народ не бунтував.

Тож так і правлять мудрі люди –
Серця спустошуючи й наповнюючи шлунки,
Поваби послабляючи й зміцнюючи кістки [народу],
І завжди роблять так, щоб народ не знав і не
бажав нічого,
А ті, хто знає, не наважувалися [щось робити].

Достатньо не втручатися лише
Й не буде того, чого не владнаєш.

(3)